

Francis Fukuyama
Izgradnja države.
Vlade i svjetski poredak u
21. stoljeću.

Izvori, Zagreb,
2005., 143 str

Francis Fukuyama je već dobro poznat čitateljima u Hrvatskoj. Taj je status ponajviše zaslužio svojom tezom o kraju povijesti koji je nastupio nakon propasti Sovjetskog saveza, utjelovljenja jedine konkurirajuće ideološke alternative liberalnoj demokraciji (Fukuyama, 1994). Nakon kraja povijesti ili, drugim riječima, svjetskopovijesnog trijumfa liberalne demokracije, Fukuyama se u svoje kasnije tri knjige, objavljene u Hrvatskoj, pozabavio aktualnim izazovima političkom i ekonomskom liberalizmu: biotehnologijom (Fukuyama, 2003), ekonomskim razvojem (Fukuyama, 2000) te naposljetku, u knjizi *Izgradnja države*, međunarodnom sigurnošću i terorističkom prijetnjom.

Ova posljednja knjiga sastoji se od niza predavanja labavo povezanih oko tema izgradnje države (*state building*)

i jačanja sposobnosti institucija (*capacity building*). Podijeljena je u četiri poglavlja od kojih prva tri predstavljaju razradu centralne teze djela prema kojoj su izvor međunarodnih kriza, poput AIDS-a, terorizma i lokalnih ratova, “slabe države” čije je jačanje, stoga, od presudne važnosti za sigurnosnu i ekonomsku stabilnost suvremenog međunarodnog poretka. U zaključnom poglavlju, programatski naslovljenom “Manji, ali jači”, Fukuyama izlaže svoj prijedlog, današnjim okolnostima adekvatne, razvojne strategije država.

U prvom dijelu knjige izložen je analitički okvir za procjenu snage države. On se sastoji od dvije dimenzije: snage države kao mjere sposobnosti provođenja politika te opsega državnih funkcija koje se mogu grupirati u minimalne, prijelazne i “aktivnosne”. Ukrštavanjem dviju dimenzija Fukuyama gradi dinamičku matricu pomoću koje analizira promjene unutar afričkih zemalja koje su nastale kao rezultat razvojne politike međunarodne zajednice u posljednjih dvadeset godina. Naime, “strukturne prilagodbe” u tim zemljama povećale su korupciju, upropastile postojeće institucije i pogoršale ekonomske, društvene i političke pokazatelje. Sličan pristup, poznatiji kao “Vašingtonski konsezus”, primijenjen je u postsocijalističkoj tranziciji i dao je slične rezultate: privatizacijsko smanjivanje opsega

države dovelo je do slabljenja središnjih državnih institucija. Neuspjeh je kod međunarodnih donatora, piše Fukuyama, doveo do mijenjanja pristupa. Uočeno je da je pažnju potrebno posvetiti izgradnji i jačanju institucionalne sposobnosti država u razvoju. Drugim riječima, prisutnost stranih donatora potrebno je smanjiti na najmanju moguću mjeru i prepustiti pribavljanje usluga lokalnim vladama. Takav pristup je teži i sporiji ali, tvrdi Fukuyama, jedini dugoročno održiv.

Posežući za klasicima organizacijske teorije poput Barnarda i Simona, Fukuyama u drugom poglavlju knjige uzroke dosadašnjih neuspjeha međunarodnih agencija nalazi u "organizacijskoj neodređenosti", odnosno u nemogućnosti univerzalne primjene teorije o upravi na zemlje u razvoju zbog neovisnih varijabli poput društvenih i kulturnih ograničenja, povijesnog konteksta i organizacijskog identiteta. Međunarodna zajednica može pomoći zemljama u razvoju samo konkretnim znanjima o javnoj upravi koja su najpodložnija formaliziranju te se kao takva najbolje mogu primijeniti u različitim lokalnim uvjetima. Fukuyama predlaže model čiji je cilj izbjeći potrebu kontrole i nadzora, klasične organizacijske probleme vezane uz delegiranje donošenja odluka s kojima se suočavaju

međunarodni donatori i kreditori. Posrijedije tržišno inspirirani model: međunarodni akteri daju novac za jačanje institucionalnih kapaciteta zemljama u razvoju sve dok se poštuju strogi kriteriji odgovornosti za postizanje mjerljivih rezultata. Time se u inače koruptibilnu javnu upravu uvodi sankcija za "loše poslovanje", što je u tržišnim uvjetima funkcija konkurencije. Kako se ne bi narušila stabilnost modela, donatori (ili kreditori) ne smiju intervenirati u provođenje, već trebaju strpljivo čekati rezultate. Cilj ovog prijedloga je jasan: pustiti da se institucije razvijaju same od sebe, bez vanjskih intervencija. Međutim, Fukuyama ne objašnjava kako ovaj model izbjegava teškoće vezane uz kontrolu i nadzor postizanja rezultata.

U trećem dijelu knjige riječ je o implikacijama postojanja slabih država na međunarodni poredak. Fukuyama tvrdi da je nakon terorističkog napada u New Yorku 11. rujna 2001., postalo očito da slabe države predstavljaju potencijalnu sigurnosnu prijetnju SAD-u i ostatku svijetu. Ta je prijetnja prisutna od kraja hladnog rata, otkako slabost država generira lokalne krize širom svijeta (npr. Bosna, Kosovo, Somalija, Istočni Timor, Haiti). Postavlja se pitanje odakle proizlazi pravo interveniranja u suverenost država koje nisu u stanju ispuniti svoju temeljnu svrhu kontrole vlastitog teritorija te kako

potaknuti izgradnju samoodrživih institucija u postkonfliktnim društvima, a da ih se pritom ne učini kolonijama strane sile koja im pokušava pomoći. Fukuyama kao primjer uzima preventivnu intervenciju SAD-a u Iraku i Afganistanu, priznajući da ne vidi izlaz iz trenutne situacije iako je 2001. godine bio podržao te vojne operacije.

Nadalje slijede razmatranja o izvorima međunarodne legitimnosti. Fukuyama ih nalazi u načelu demokratske države nacije, koje zastupa SAD i u načelu međunarodnog prava kojeg zastupaju europske zemlje. Zaključuje da je europski "pogled ispravan u apstraktnom smislu, ali je kriv u praksi" (Fukuyama, 2005: 135) te da "[o]no što, međutim, oni [Europljani] ne razumiju jest da mir i sigurnost njihovog europskog mjhurića u krajnjoj liniji jamči američka vojna sila" (Fukuyama, 2005: 138). Fukuyama, dakle, nema povjerenja u efikasnost međunarodnih institucija kao što su UN i EU. Stoga zagovara jačanje država i, sukladno tome, jačanje najjače države koja će svojom vojnom silom jamčiti međunarodni poredak. Doduše, Fukuyama uočava nestabilnost poretka utemeljnog na sili (Fukuyama, 2005: 139), ali ga to previše ne zabrinjava dok je ta nestabilnost izolirana negdje daleko.

Interesantno je kako

Fukuyama koristi sigurnosne argumente u zagovaranju načela države sile za usputnu delegitmaciju načela socijalne države. Koristeći dimenzije opsega i snage države iznesene u prvom poglavlju tvrdi da "[o]ne [siromašne zemlje] ne trebaju ekstenzivnu državu već trebaju snažnu i učinkovitu državu unutar granica neophodnih državnih funkcija" (Fukuyama, 2005: 142). Za Fukuyamu je poželjni smjer razvoja jasan: održati snažnu minimalnu državu koja će garantirati sigurnost američkom kapitalu pomoću (po mogućnosti) američkog oružja.

Nakon silne literature o globalizaciji i potrebi za novim oblicima globalnog upravljanja, koja je obilježila društvene znanosti u devedesetima, Izgradnja države nam pruža pogled na svjetski poredak sa stajališta državnog razloga. Kao takva, ona na snažno ideološki obojen i teorijski neuvjerljiv način kompleksnost globalizacije svodi na princip sile te ga, usput, zadaje kao normu odnosa između, ali i unutar, država. No, razloga da (ako baš ne morate) ne kupite ovu knjigu imajoš: naprimjer, unatoč tome što Fukuyama navodi mnogo izvora, izdavač Izvori nije priložio bibliografiju, a prijevod je stilski i terminološki nezgrapan (npr. governance je prevedeno kao vlada) čime je, nenamjerno, nadam se, ostvarena zanimljiva sinergija autorske i nakladničke

ispodprosječnosti.

Goran Cvek

Literatura:

Fukuyama, Francis, 1994.:

Kraj povijesti i posljednji čovjek,

Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Fukuyama, Francis, 2000.:

Povjerenje, Izvori, Zagreb.

Fukuyama, Francis, 2003.:

Kraj čovjeka -

naša poslijeljudska budućnost,

Izvori, Zagreb.

Fukuyama, Francis, 2005.:

Izgradnja države. Vlade i svjetski poredak u 21. stoljeću, Izvori, Zagreb.

Nikica Barić
Srpska pobuna u Hrvatskoj
1990. – 1995.

*Golden marketing -
Tehnička knjiga,
Zagreb, 2005.,
614 str.*

Knjiga *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.* prerađena je i dopunjena doktorska disertacija *Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske 1990.-1991.-1995. (secesija,*

glavne značajke i slom) koju je autor, Nikica Barić, obranio u studenom 2004. godine na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Autor je zaposlenik Hrvatskog instituta za povijest i proučava hrvatsku povijest 20. stoljeća. Objavio je i knjigu *Ustroj kopnene vojske domobranstva Nezavisne Države Hrvatske, 1941.-1945.* (Zagreb, 2003.).

Knjiga obrađuje nastanak, organizaciju i obilježja unutrašnjeg ustroja i političkog života Republike Srpske Krajine (RSK). Podijeljena je u jedanaest poglavlja, koja će ovdje biti prikazana u četiri tematske cjeline, počevši od pristajanja dijela srpske manjine u SR Hrvatskoj 1991. godine uz politiku Slobodana Miloševića i osnivanja srpskih autonomnih oblasti; preko rata u Hrvatskoj 1991. godine i osnivanja Republike Srpske Krajine; do unutrašnjeg ustroja i političkog života RSK; te njezina sloma u akcijama Bljesak i Oluja.

Rad počinje opisivanjem stanja u Jugoslaviji tijekom 80-ih godina prikazujući nezadovoljstvo srpske elite položajem Srba u socijalističkoj Jugoslaviji, proizvedeno komunističkom politikom izraženoj u krilatici "jaka Jugoslavija - slaba Srbija". Kao izraz ovog nezadovoljstva, u rujnu 1986. godine, nastaje Memorandum SANU koji govori o potrebi reforme jugoslavenskog društva radi prevladavanja društvene i